

-
Dr hab. Ewa Bloom Kwiatkowska
Pracownia Scenografii i Kostiumu
Wydział Sztuk Wizualnych
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego
w Łodzi
-

RECENZJA

Recenzja rozprawy doktorskiej
oraz dorobku twórczego i artystycznego mgr Marty Pabian
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne,
wszczętym przez Radę Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego,
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

Edukacja

Początek edukacji artystycznej Pani magister Marty Pabian związany jest z Kielcami – miejscem Jej obecnej aktywności twórczej i naukowej. W roku 1995 ukończyła Liceum Sztuk Plastycznych w Kielcach w kierunku Tkactwa Artystycznego.

W latach 1995 – 2000 kandydatka odbyła studia w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu na Wydziale Malarstwa i Rzeźby uzyskując tytuł magistra sztuki obroną pracy dyplomowej zatytułowanej *Dynamika przestrzeni rzeźbiarskiej* zrealizowanej pod opieką prof. Alojzego Gryta. W czasie studiów uczestniczyła w warsztatach Akademii Praktyk Teatralnych w Gardzienicach, a w roku 1999 otrzymała Stypendium Naukowe Ministerstwa Kultury i Sztuki. Po ukończeniu Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu odbyła trzyletnie studia w dziedzinie scenografii na Wydziale Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Od roku 2014 do chwili obecnej jest studentką Studiów Doktoranckich Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach w Instytucie Sztuk Pięknych.

Portfolio

Dokumentacja dorobku kandydatki, świadczy o aktywności artystycznej i projektowej. Pani Marta Pabian, prezentuje dokumentację realizacji prac rzeźbiarskich, szkiców koncepcyjnych, makiet oraz wizualizacji aranżacji rzeźbiarskich w przestrzeni site specific. W jej portfolio znajdziemy interesujące przykłady realizacji w dziedzinie projektowania scenografii i kostiumów: współpraca scenograficzna i kostiumograficzna przy spektaklu „Ożenek” Mikołaja Gogola w Teatrze Nowym w Poznaniu oraz realizacji, które powstały dla Teatru Dramatycznego w Wałbrzychu, Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach i Laboratorium Dramatu Tadeusza Słobodzianka w Teatrze Dramatycznym w Warszawie.

Na szczególną uwagę zasługują projekty i realizacje lalek oraz masek i kostiumów łączące techniki rzeźbiarskie i język scenografii, które powstały dla Teatru Lalki i Aktora Kubuś w Kielcach. Warto zaznaczyć także realizację kostiumów i rekwizytów do spektaklu „W nocy na starym rynku” w Teatrze Żydowskim w Warszawie, oraz współpracę scenograficzną przy spektaklu „Hamlet 44” w Muzeum Powstania Warszawskiego.

Na szczególną uwagę w dorobku doktorantki zasługuje autorska realizacja lalek do spektaklu „Ożenek” Mikołaja Gogola w warszawskim teatrze *Teatr 6 piętro* z 2017 roku.

Dydaktyka

Aktywności twórczej i projektowej mgr Marty Pabian towarzyszy działalność edukacyjna polegająca na realizacji zajęć warsztatowych oraz sprawowaniu opieki artystycznej nad prezentacją prac i realizacji uczniów i studentów.

W latach 2003 – 2008 współpracowała ze Szkołą Aktorską Jana i Haliny Machulskich „Assitej”, sprawując opiekę scenograficzną nad spektaklami dyplomowymi.

W roku 2012 w Świetlicy Środowiskowo-Integracyjnej w Piastowie prowadziła zajęcia z dziećmi i młodzieżą z Arteterapii.

W tym samym roku w Miejskim Ośrodku Kultury w Piastowie rozpoczęła prowadzenie zajęć warsztatowych z technik lalkarskich.

Od roku 2014 do chwili obecnej w Instytucie Sztuk Pięknych w Kielcach prowadzi samodzielne zajęcia z projektowania ubioru. W ramach tej specjalności zajmowała się również organizacją wystaw oraz pokazów prac studentów ISP w Kielcach – *Parada Kukieł* pod hasłem *Street Show Kielce, Jeans i nie tylko...* oraz *Dress Code* na antresoli Dworca PKP w Kielcach, sprawując tam opiekę organizacyjną i artystyczną.

W ramach projektu Progres 2 na terenie ISP pełniła także opiekę scenograficzną i merytoryczną nad realizacją prac studentów w pokazie *Metaliczność z podszeptem ciepła*.

Udział w wystawach indywidualnych i zbiorowych

Pani mgr Marta Pabian w latach 2014 – 2017 prezentowała swoje prace na kilkunastu wystawach. Odnotowuję te, które ze względu na temat zasygnalizowany w tytule wystawy, wiążą się z tematem rozprawy doktorskiej, a są to m.in.:

- 2015 – *Cielesność* w Centrum Promocji Młodych BOK Rondo Łódź
- 2015 – *Ciało* w Galerii BWA w Kielcach – wystawa zbiorowa
- 2016 – *Życie jako choroba* w Galerii nad Wisłą w Toruniu – wystawa zbiorowa
- 2016 – *Ciałoniec* w Miejskie Centrum Kultury w Skarżysku-Kamiennej – wystawa indywidualna
- 2016 – *Strategie cielesności – Ciało jako komunikat* – wystawa zbiorowa w Krakowie
- 2016 – *language*, wystawa zbiorowa w Galerii Blue Art w Berlinie

Rozprawa doktorska

Rozprawa doktorska Marty Pabian *Ciało jako nośnik informacji* oraz załączona dokumentacja fotograficzna zrealizowanej serii prac malarskich, jest próbą obrazowania treści natury filozoficznej. W rozdziale podsumowującym rozprawę autorka pisze – *przycząc w rozdziałach myśli i analizy oparte na filozoficznych i socjologicznych badaniach z zakresu ciała, opowiedziałam poprzez użytą w pracach materię i barwę, o własnych refleksjach na temat człowieka i jego cielesności.*

Technika pracy, a przede wszystkim forma opowieści o cielesności w przedstawionej rozprawie doktorskiej, wydaje się ignorować działania artystów podejmujących zagadnienie ciała i cielesności w swoich pracach i artystycznych gestach pod koniec XX wieku – mam na myśli prace m.in. Damiana Hirsta, Santiago Sierry czy Matthew Barneya, a z polskich twórców prace Aliny Szapocznikow oraz artystów nurtu sztuki krytycznej – Katarzynę Kozyrę, Zbigniewa Liberego i Artura Żmijewskiego.

W 1993 w Whitney Museum of Art w Nowym Jorku miała miejsce wystawa pt. *Abject Art. Repulsion and Desire in American Art*, którą uważa się za przełomowe podsumowanie w traktowaniu ciała i cielesności w sztuce współczesnej. Samo pojęcie *abject* w odniesieniu do ciała ludzkiego wprowadziła Julia Kristeva autorka eseju *Potęga obrzydzenia, esej o wstręcie*; w odniesieniu do sztuki *abject art* definiuje nurt sztuki krytycznej i artystycznej fascynacji najbardziej odpychającą stroną cielesności, wszystkiego, co brudne i wydalone, skalane, ponizone i upadające, odrażające i zasługujące na litość graniczącą ze wstrętem. We wspomnianym eseju Kristeva określa wstręt w kategoriach uniwersalnego doświadczenia *katharsis*, na którym opiera się religia i sztuka. *We wstręcie przejawia się jeden z owych gwałtownych i mrocznych buntów przeciwko temu, co mu zagraża i co, jak się zdaje, nadchodzi z zewnątrz lub rozsada od wewnątrz (...). Rana pełna krwi i ropy albo słodkawy i gryzący odór potu, zgnilizny nie oznaczają śmierci.* *

Marta Pabian nie zagłębia się w estetyce brzydoty i artystycznej prowokacji sztuki krytycznej – *Ciało widziane tu i teraz jest pewną oczywistością – faktem. Odbierane jak materia, jest niczym kostium, kostium i zamknięty w nim człowiek* pisze w rozprawie doktorskiej.

Tworząc założenia intelektualne do swojej pracy, doktorantka wskazuje na czynnik kreacyjny polegający na zdobieniu ciała i traktowania jego przekształceń, odkrywania i zakrywania jako kostiumowego kamuflażu a nawet swoistej manipulacji.

Opisując teorie i praktyki odnoszące się do tematu rozprawy, przywołuje artystyczne strategie oparte na obrazowaniu ciała jako faktu i artefaktu. W podrozdziale 2.2 *Ciało jako temat w sztuce współczesnej* Pabian podkreśla związek swojej pracy z pracami artystów, których twórczość opisuje – *Przywołując powyższe przykłady działań artystów, zauważam ich niezbędną w odniesieniu do prac, które na swój indywidualny sposób przedstawiam.*

Jako inspirujące wymienia asamblaże Tadeusza Kantora, a także prace Luca Fontany, który *przebijając swe obrazy, nacinając płótna, wchodził w uprzestrzennianie obrazu malarskiego, prowokując, by podważyć jego dwuwymiarowość. Przebicie, przecięcie brzytwą jakie stosował Fontana, są częścią kompozycji obrazu. To zabieg "estetyzujący, a nie cios na oślep".*

Istotnym punktem odniesienia dla Pabian jest także emocjonalność oraz kruchość ciała jako nośnika ludzkiej wrażliwości i przeżywania stanów wewnętrznych.

Na cykl *Ciało jako nośnik informacji* składa się dziesięć prac – seria kolażowych kompozycji malarskich w formacie 200 cm x 100 cm, zrealizowanych w 2017 roku.

Wykorzystane w pracy materiały to drewno, płyta OSB, papier pakowy i falisty utwardzany klejem wiskolowym, siatka i płyty metalowe, nici, fragmenty ubrań oraz silikon, a także wydruki próbne. Wydruki fragmentów ciała i ubioru korespondują ze zbliżonym do nich układem kompozycyjnym elementów siatki metalowej – kształt siatki łączy płaski rysunek z przestrzennym układem utworzonym z nici i drutu. Silikonowe odlewy dłoni użyte w kilku pracach to najbardziej anatomiczny element w cyklu prac na temat cielesności. Kolorystyka prac związana jest z gamą barw wynikających z cielesności – koloru skóry, kości, narządów, włosów.

Transparentność zabarwień fragmentów powierzchni za pomocą rozwodnionej farby akrylowej w kolorze cielisto-różowym, kontrastuje z surowością elementów drewnianych i metalowych, które zachowały ślady wcześniejszej – nieartystycznej egzystencji takie jak rdza, gwoździe i śruby, elementy konstrukcyjne, ślady demontażu.

Tworząc wizualną opowieść o cielesności Marta Pabian łączy elementy miękkie, ulotne, łatwo poddające się kształtowaniu, wchłaniające i wydzielające, otwierające się i delikatne z elementami twardymi, które są bazą, podstawą, konstrukcją i obramowaniem, zderzeniem i zamknięciem. Faktura obrazów – wypukłości i wklęsłości, drobne „zranienia” powierzchni i blizny przeniesione z poprzedniego życia wykorzystanych elementów, sugestia kształtów niedopowiedzianych oraz dosadność użytych na prawach cytatu dłoni dotykających, dekoracje w postaci kołnierzyka z koronką, mankietu koszuli oraz wiele przemyślanych zabiegów w kształtowaniu powierzchni, powoduje że mamy do czynienia ze swoistą teatralizacją dramatu ciała jakim stał się każdy z kolejnych obrazów z cyklu.

Podsumowując swoją pracę Marta Pabian dzieli się z nami następującą refleksją:
Poziom świadomości, w jakim się jest, może zobrazować bezwolnie barwa, forma, ukazując kondycję zarówno psychiczną i fizyczną. W innym miejscu możemy przeczytać : Zbudowałam pewnego rodzaju osobliwości ciała ludzkiego, nieco przekształconego, które obrazuje szkielet, mięsień, ubiór. Podejmując decyzje o miejscu prezentacji prac, jego aranżacji i sposobie oświetlenia, wpisuję same prace jak i ich otoczenie, w proces zależności i niezbędności. Seria obrazów kolażowych stanowi formę otwartą i może rozwijać się na każdym poziomie realizacji wzbogacając ją o kolejne kompozycje wizualne w omawianym w recenzji cyklu.

Konkluzja

Praca doktorska pani Marty Pabian świadczy o wysokiej świadomości twórczej i artystycznej pasji. Stanowi twórczy wkład w rozwój sztuk plastycznych i tzw. *malarstwa rozszerzonego*. Jej dociekliwość w poszukiwaniu języka plastycznego dla wyrażenia osobistych treści, śmiałe łączenie różnych materiałów oraz zamysł umieszczenia zrealizowanych prac w przestrzeni *site-specific*, niewątpliwie zasługują na szczególne uznanie i uwagę. Analiza krytyczna przedstawionego dzieła – Rozprawy doktorskiej *Ciało jako nośnik informacji*, oraz dokumentacja dorobku twórczego i artystycznego, pozwalają mi z pełnym przekonaniem zwrócić się do Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach z wnioskiem o nadanie pani magister Marcie Pabian stopnia naukowego doktora w dziedzinie Sztuki Plastyczne, w dyscyplinie artystycznej Sztuki Piękne.

Dr hab. Ewa Bloom Kwiatkowska

Łódź, dnia 16.04.2018

*Julia Kristeva, *Potęga obrzydzenia. Esej o wstręcie*, tłum. M. Falski. Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.